

RECENSIES

Raf de Bont, *Darwins kleinkinderen. De evolutietheorie in België 1865-1945*
(Nijmegen: Vantilt, 2008) 523 p. ISBN 978 90 77503 75 1.

Over Charles Darwin (1809-1882) en de evolutietheorie verschenen de laatste decennia zoveel boeken en artikelen dat men niet onterecht over de *Darwin industry* spreekt. Een belangrijk deel hiervan spitst zich toe op de geschiedenis van de theorie en de manier waarop wetenschappers, politici, gelovigen, activisten, enzovoort met de theorie omsprongen. Telkens tonen deze studies aan dat het klassieke, rechtlijnige verhaal, van een wetenschappelijke theorie die ondanks religieus verzet toch oude dogma's en misvattingen overwon, niet klopt. Meer nog, ze tonen aan dat er niet één verhaal te vertellen valt. Naargelang de – soms heel lokale – context reageerden mensen heel anders op een theorie die al vrij snel 'darwinisme' zou heten. Het darwinisme bleek uiterst kneedbaar en kon door een veelvoud aan interpretaties en toe-eigeningen worden ingeschakeld binnen diverse wetenschappelijke, filosofische, religieuze, maatschappelijke en politieke denkkaders. Aldus konden, bijvoorbeeld, zowel communisten, socialisten, liberalen als ultrakapitalisten inspiratie putten uit het evolutionisme om hun politieke en economische ideeën te legitimeren en slaagden sommige gelovigen erin om hun religieuze opvattingen met de idee van evolutie te verzoenen.

Een dergelijke waaier aan betekenissen van het darwinisme en evolutionisme spreekt ook uit *Darwins kleinkinderen* van Raf de Bont, de eerste uitgebreide historische studie naar de evolutietheorie en het evolutionisme in België. In drie delen vertelt De Bont hoe de evolutietheorie in België ingang vond en er een plaats kreeg binnen heel diverse programma's. In het eerste deel, over de periode tussen 1865 en 1885, komt de introductie van de theorie aan bod en laat De Bont zien hoe de initiële debatten over evolutie en evolutietheorie in de lokale, Belgische context vorm krijgen. In het tweede deel bespreekt De Bont hoe het evolutionisme tussen 1875 en 1910 uitgroeit tot een belangrijk thema in wetenschappelijke en maatschappelijke discussies. Het derde en laatste deel behandelt de periode vanaf 1910 tot 1945, waarin het enthousiasme voor het evolutionisme om allerlei redenen afneemt en andere invalshoeken de overhand krijgen. Elk deel bestaat uit vier hoofdstukken waarvan het eerste telkens de verhouding tussen evolutie en materialisme beschrijft; het tweede gaat over de zoektocht naar de oorsprong van de mens en de raciale theorieën die bepaalde wetenschappers eraan verbonden. Het derde hoofdstuk bespreekt telkens hoe biologen de evolutietheorie dachten te kunnen opnemen in uiteenlopende onderzoeksprogramma's en het vierde hoofdstuk toont hoe het evolutionisme ook humane wetenschappers inspireerde. De Bont is zich er voldoende van bewust dat zijn onderwerp zich niet steeds door zijn chronologische en thematische afbakening laat leiden. Deze indeling stelt hem echter in staat zijn onderwerp beheersbaar te maken zonder afbreuk te doen aan de complexiteit van zijn materiaal.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Duitsland of Nederland kent België geen wetenschappers die een essentiële bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van de

moderne evolutietheorie en de toepassingen ervan. Wetenschap is echter meer dan de opeenstapeling van de geniale inzichten van grote geesten die rechtstreeks tot een mooi afgesloten theoretisch geheel leidt. Het is eerder een project van vallen en opstaan waarbij wetenschappers op basis van evolutionistische ideeën paden bewandelden die achteraf onvruchtbaar bleken, maar op het moment zelf veelbelovend waren. Heel wat factoren beïnvloedden wetenschappers in hun keuze voor bepaalde onderzoeksprogramma's. Natuurlijk waren de ontwikkelingen in het buitenland van groot belang. Wetenschappelijke, metafysische, religieuze of politieke vooronderstellingen maakten daarbij de ene idee al aantrekkelijker dan de andere. Daarenboven speelden persoonlijke vetes een rol, alsook de invloed van sterke figuren die zich vooral in het kleine, Belgische academische landschap lieten voelen. Andere factoren waren de wetenschappelijke netwerken, zowel in binnen- als buitenland, en de professionalisering van de wetenschappen in de tweede helft van de negentiende eeuw, waarbij waarnemingen in het veld plaats maakten voor het experiment in het laboratorium. Door deze factoren in het licht te plaatsen, maakt De Bont de diverse keuzes van toen begrijpelijk en reconstrueert hij een uiterst boeiende periode uit de Belgische wetenschapsgeschiedenis.

De omgang binnen de wetenschappen met de evolutietheorie had vanzelfsprekend ook gevolgen voor de visies op mens en maatschappij. Sociologen zochten in het evolutionisme naar de natuurlijke inrichting van de maatschappij, maar kwamen tot verschillende antwoorden. Terwijl de ene de strijd benadrukte, kon de andere wijzen op de vele vormen van altruïsme die de evolutie had voortgebracht. Dit had ook zijn weerslag op de politieke ideologieën en bewegingen in België. De evolutietheorie leidde daarbij niet zozeer tot nieuwe, objectieve inzichten, maar diende vooral om de oude binnen een nieuw en fris discours te rehabiliteren. Hetzelfde geldt voor de verschillende visies op mensenrassen en de rol van het kolonialisme. Ook hier kon het evolutionisme heel verschillende meesters dienen. Door al deze facetten aan bod te laten komen, vertelt De Bont een gevarieerd en fascinerend verhaal over hoe de evolutietheorie in België betekenis kreeg. Dit werk vult niet alleen een hiaat in de receptiegeschiedenis van de evolutietheorie. Het biedt ons ook een intrigerende blik op hoe wetenschap werkt en hoe wetenschappelijke ideeën binnen een samenleving worden opgepikt en in verschillende milieus een eigen leven beginnen te leiden.

Stefaan Blancke

*Vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap
Universiteit Gent*

Ruud Filarski en Gijs Mom, *Van transport naar mobiliteit* (Zutphen: Walburg Pers en Stichting Historie der Techniek, 2008) Deel 1: De transportrevolutie (1800-1900). 494 p. ISBN 90 5730 450 7. Deel 2: De mobiliteitsexplosie (1895-2005) 477 p. ISBN 90 5730 451 4.

Dit tweedelige, rijk geïllustreerde 'handboek', de auteurs laten deze term regelmatig vallen, vloeit voort uit een opdracht van Rijkswaterstaat. In deel v van de serie *Techniek in Nederland in de Twintigste Eeuw* (2000) hebben de auteurs samen met anderen al een voorproefje van de onderzoeksresultaten gepubliceerd.

Deel 1 is geheel geschreven door Ruud Filarski. Na enkele algemene hoofdstukken over de uitgangssituatie en veranderingen in de eerste helft van de negentiende eeuw